

Herbarium News

นสพ. เพื่อเยาวชนผู้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รองเท้านารี *Lady's Slipper*

P02 บรรณาธิการแถลง : หอพรรณไม้

P04 สารพันพรรณไม้ : เข้าป่าดูเห็ด

P06 ไบร้มข้าว : แบกเป้เข้าป่า

P08 ไม้ต่างถิ่น : ส่องสายรัยกับพีแอล

P10 ถามา-ตอบไป : คอลัมน์จร

: ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

P03 ข้าว : เฟินภูเขา (Mountain fern)

P05 พืชประหลาด : ชื่อนั้นสำคัญไฉน (พิศวง)

P07 ดาร์วิน (ตอนที่ 3) : เก็บผักริมรั้ว (สะเดา)

P09 นิเวศน่ารู้ : พรรณพฤกษชาติของประเทศไทย

P11 ชื่อบ้านนามพรรณไม้ (บ้านสันตันแห่น)

P12 เรื่องจากปก

บรรณาธิการแถลง

เรื่องราวของพรรณไม้เต็มไปด้วยเรื่องมหัศจรรย์ ซึ่งบ่อยครั้งที่สร้างความสุขอย่างแสนประหลาดใจ

สวัสดีครับ ผู้อ่านทุกท่าน เช่นเคย เนื้อหาของ Herbarium News ยังคงเข้มข้น หลากหลาย มีเรื่องและคอลัมน์ใหม่ ๆ มาทดแทนของเก่า ตามสถานการณ์และความจำเป็น เช่น คอลัมน์ “สวนสวย” ที่แนะนำไปฉบับที่แล้ว ฉบับนี้หลักทางให้คอลัมน์ใหม่ หรือคอลัมน์ไม่ต่างถิ่น ก็มีคอลัมน์นิสต์ใหม่มาแทนในแนวทางการเขียนที่แตกต่างกันไป เหตุผลหลักคือบุคลากรของชาวหอพรรณไม้มีเพิ่มขึ้น บางคนเป็นคนเก่าแล้วกลับเข้ามาทำงานใหม่ บางคนก็ได้เริ่มทำงานในหอพรรณไม้เป็นครั้งแรก พื้นที่ของ Herbarium News นอกจากจะเป็นการเผยแพร่ความรู้ด้านพรรณไม้แก่น้อง ๆ เยาวชน และผู้สนใจพรรณไม้แล้ว ยังเปิดโอกาสให้บุคลากรของชาวหอพรรณไม้ได้นำเสนอเรื่องราวที่เชี่ยวชาญของแต่ละบุคคล ในแง่มุมต่าง ๆ ตามที่ได้นำเสนอมาตั้งแต่ฉบับปฐมฤกษ์ ที่หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันไป และไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องราวของอาณาจักรพืช (Plant Kingdom) เท่านั้น ยังมีเรื่องราวของเห็ด (อาณาจักรเห็ดรา) และสิ่งมีชีวิตพวกสาหร่าย รายละเอียดดูได้ภายในฉบับนี้ครับ ในอนาคตอาจมีเรื่องราวที่ไม่ใช่พืชหรือพรรณไม้เพิ่มเติม แต่อย่างน้อยก็จะเกี่ยวข้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง และเป็นเรื่องที่มีสาระ ให้ความรู้ ความพึงพอใจแก่ผู้อ่านทุกท่านแน่นอนครับ สวัสดีครับ จามจุรี

หอพรรณไม้

โดย > ยางนา

เรามารู้จักกันต่อเกี่ยวกับการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ของวงศ์ที่ต้องมีเทคนิคพิเศษ ฉบับนี้มีแนะนำ จำนวน 6 วงศ์ ที่ส่วนใหญ่ต้องมีการเก็บตัวอย่างในแอลกอฮอล์ครับ

วงศ์ขุนดิน Balanophoraceae นอกจากจะต้องเก็บตัวอย่างทั้งต้นรวมดอกในแอลกอฮอล์แล้ว จึงต้องบันทึกชนิดพืชที่ให้อาศัย เนื่องจากเป็นพืชเบียน และควรบันทึกลักษณะผิวของหัวใต้ดินอันเป็นลักษณะที่สำคัญด้วย

วงศ์เทียน Balsaminaceae เก็บตัวอย่างดอกใส่แอลกอฮอล์ ฝาดอกแบบใส่กระดาษซับก่อนนำไปอบแห้ง เก็บเมล็ดแก่ใส่ซอง ควรระวังผลมักจะแตกออกทำให้เมล็ดกระเด็นได้

วงศ์กำมุก Begoniaceae ควรเก็บทั้งดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย อบแห้งและใส่แอลกอฮอล์ นอกจากนี้ควรมีรายละเอียดรังไข่อ่อน การแตกของอับเรณู และการแตกของผลด้วย และควรบันทึกว่าพบหัวใต้ดินหรือไม่

วงศ์แค Bignoniaceae ควรฝาดอกและแยกดอกบางส่วนอบแห้งต่างหาก

วงศ์จิว Bombacaceae เก็บดอกใส่แอลกอฮอล์หรือเก็บดอกฝาดตามยาวแยกอบแห้งต่างหาก

วงศ์ดอกดิน Burmanniaceae เก็บทั้งต้นและดอกใส่แอลกอฮอล์ โดยพยายามเก็บส่วนที่อยู่ใต้ดินให้มากที่สุด

เป็นไงครับน้อง ๆ วิธีการเก็บตัวอย่างพรรณไม้ทั้ง 6 วงศ์ นอกเหนือจากการทำเป็นตัวอย่างแห้ง อย่าลืมต้องหมั่นศึกษาหาข้อมูลก่อนออกภาคสนาม ตัวอย่างที่ได้จึงจะมีค่าแก่การเก็บรักษาไว้ในหอพรรณไม้และเป็นประโยชน์ต่อนักอนุกรมวิธานพืช สวัสดีครับ

ธัญพืช ตอนที่ 3 ข้าว

สวัสดีค่ะน้อง ๆ ฉบับนี้เรามาเล่ารายละเอียดของธัญพืชแต่ละชนิดกันนะคะ เราเริ่มจาก “ข้าว” ซึ่งประชากรของโลกกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ รับประทานเป็นอาหารหลักค่ะ

ข้าว ทั้งข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ไม่ว่าจะเป็นข้าวญี่ปุ่นหรือข้าวอินเดียที่เรียกว่า Basmati Rice มีชื่อวิทยาศาสตร์เดียวกัน คือ *Oryza sativa* L.

ลักษณะทั่วไปและการกระจายพันธุ์

เป็นพืชล้มลุกอายุฤดูเดียว สูง 45-180 ซม. มีปล้อง 3-20 ปล้อง กาบใบเรียบ เกลี้ยง กระจ้งใบตั้งตรง ลีนใบเป็นเยื่อ ปลายมีขน ยาว 15-30 มม. ปลายแหลม แผ่นใบรูปแถบ กว้าง 0.4-1.8 ซม. ยาว 12-65 ซม. ผิวใบมีขนสาก ขรุขระ หรือเกลี้ยง ขอบใบมีขนสาก ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงยาว 20-50 ซม. ช่อดอกย่อย (spikelet) มี 3 ดอกย่อย 2 ดอกย่อยล่าง (lower floret) เป็นหมัน ดอกบนสมบูรณ์เพศ ไม่มีแกนกลาง ดอกย่อยรูปรีหรือรูปขอบขนาน แบนด้านข้าง กว้าง 2.5-3.5 มม. ยาว 8-11 มม. กาบช่อดอก (glumes) ไม่มีหรือขนาดเล็ก กาบล่างรูปใบหอก กาบบนรูปรี มีกิลีบเกล็ด 2 อัน เกสรเพศผู้ 6 อัน ยอดเกสรเพศเมียปลายแยกเป็น 2 แฉก ผลแบบผลแห้งเมล็ดติด

ข้าวมีเขตการกระจายพันธุ์ทั่วโลก พบตั้งแต่ยุโรป แอฟริกา เอเชีย ออสเตรเลีย และอเมริกา

เรื่องของหญ้า

โดย > พิภพ

การปลูก ข้าวมีวิธีการปลูก 2 วิธีใหญ่ ๆ ตามระบบนิเวศ คือ

1. การปลูกข้าวในดินแห้ง จะใช้วิธีการหยอดเมล็ดลงในแปลงโดยตรง หรือการหว่านข้าวแห้งโดยการหว่านข้าวลงในแปลงปลูกหลังจากการคราดพื้นที่

2. การปลูกข้าวในดินที่มีน้ำขัง ได้แก่ การปักดำ เป็นการปลูกข้าวในแปลงเพาะกล้าแล้วย้ายกล้าไปปักดำในแปลงปลูก การหว่านน้ำตม เป็นการแช่เมล็ดข้าวเปลือกในน้ำให้เริ่มงอกก่อนนำไปหว่านในนาที่เตรียมพื้นที่ในสภาพมีน้ำท่วมขังเล็กน้อย เมื่อข้าวงอกจึงค่อย ๆ เพิ่มระดับน้ำที่ท่วมขังในนาข้าว

ข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ดีบริเวณเขตเส้นรุ้งที่ 53 เหนือจนถึงเส้นรุ้งที่ 35 ใต้ ข้าวจะให้ผลผลิตสูงเมื่อได้รับแสงแดดจัดเต็มที่ ความอุดมสมบูรณ์ของดินและอุณหภูมิของน้ำมีผลต่อการเติบโตและปริมาณผลผลิตของข้าวด้วย อุณหภูมิต้องสูงกว่า 21 องศาเซลเซียส ดินที่เหมาะสมต้องมีค่า pH 3-10 ข้าวที่ปลูกบนที่ดอนต้องการน้ำฝนอย่างน้อย 750 มม. ต่อการเติบโตของข้าว 3-4 เดือน และไม่ทนต่อน้ำท่วมขัง ส่วนข้าวที่ปลูกในที่ลุ่มต้องการน้ำฝน 1,200 มม. ข้าวสามารถปลูกได้ตั้งแต่ระดับน้ำทะเลปานกลางจนถึงระดับความสูง 2,300 เมตร

การเก็บเกี่ยว ข้าวแก่จัดเต็มที่หลังจากดอกบานประมาณ 30 วัน หรือเก็บในระยะที่ข้าวสุกเหลืองเกือบทั้งรวง หลังจากเกี่ยวข้าวนำไปตากให้แห้งแล้วจึงทำการนวดบนลานข้าว อาจใช้ คน วัวหรือควายย่ำ หรือฟาดก้าข้าวบนลานนวด แล้วนำสิ่งเจือปนออกก่อนนำเมล็ดข้าวไปตากและเก็บรักษาต่อไป

ประโยชน์ ข้าวเปลือกเป็นข้าวที่ยังไม่ได้สีเมื่อสีแล้วเรียกว่าข้าวสาร ส่วนเปลือกข้าวเรียกว่าแกลบ ข้าวสารใช้ในการบริโภค หรือนำมาผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แป้งที่ได้จากข้าวทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ใช้ทำเส้นก๋วยเตี๋ยว ขนมจีนอาหารและขนมหวานต่าง ๆ ปลายข้าวเป็นอาหารสัตว์ รำข้าว ใช้ในการผลิตอาหารเสริม แกลบใช้เป็นเชื้อเพลิง วัสดุปลูกพืช อุตสาหกรรมผลิตแก้ว และกระเบื้องเซรามิก ฟางข้าวหรือส่วนต่าง ๆ ของต้นข้าวถูกนำมาใช้ในการเลี้ยงสัตว์ วัสดุเพาะเห็ดฟาง ทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

เรื่องราวของข้าวยังมีอีกมากมาย น้อง ๆ สามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ด้วยตัวเอง พบกันใหม่ฉบับหน้าค่ะ

อ้างอิง

อุทัย สินธุสาร. 2533. ข้าว. ใน สารานุกรมไทย อนุภาคที่ 11-12. หน้า 1687-1707. Vangara, B.S. and S.K. De Datta. 1996. *Oryza sativa*. In Prosea Vol. 10: 106-115 p. เว็บไซต์ <http://www.kew.org/> วันที่สืบค้น 20 มีนาคม 2554

คุยเรื่องเฟินกับพี่หน้อย

เฟินภูเขา (Mountain Fern)

สวัสดีค่ะน้อง ๆ ฤดูหนาวที่เพิ่งผ่านพ้นไปคงเป็นช่วงเวลาที่ยหลายคนรอคอย เพราะอากาศเย็นมากจริง ๆ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อยู่บนภูเขาสูง ๆ จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเลยล่ะ เชื่อว่าน้อง ๆ หลายคนคงได้มีโอกาสไปเที่ยวรับลมหนาวกันมาแล้ว เวลาเราเดินทางไปตามสถานที่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลมาก ๆ อย่างตามยอดดอยต่าง ๆ ทางภาคเหนือ เช่น ดอยตุง ดอยสุเทพ ดอยอินทนนท์ หรือที่เรียกว่า ภู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเช่น ภูหลวง ภูกระดึง ภูเรือ นั้น เราจะพบพรรณไม้หลายชนิดที่มีความสวยงามแปลกตา

นอกจากพรรณไม้สวย ๆ แล้ว บนภูเขาสูงยังมีพืชในกลุ่มเฟินที่มีความโดดเด่น สวยงามหลายชนิดเลยล่ะ หากเราจำแนกเฟินตามลักษณะทางนิเวศวิทยาจะสามารถแบ่งเฟินกลุ่มนี้ได้เป็น กลุ่มเฟินภูเขา ลักษณะของเฟินกลุ่มนี้คือ มักจะพบขึ้นและเจริญเติบโตอยู่บนที่สูงจากระดับน้ำทะเลมาก ๆ เช่น เฟินต้น (Cyathea spp.) พบบริเวณหุบเขา ใกล้ลำธาร ที่ระดับความสูง 400-1,800 ม. กูดดั่ง (Brainea insignis (Hook.) J. Sm.) พบบริเวณที่เป็นป่าโปร่ง พื้นที่ลาดชัน และค่อนข้างแห้งแล้ง ที่ระดับความสูง 1,000-1,200 ม. เฟินบัวรัศมี (Matonia pectinata R. Br.) พบบริเวณป่าโปร่งที่อยู่ใกล้ยอดเขาหรือตามยอดเขา ที่ระดับความสูง 1,200-1,520 ม.

กูดเกียะ (*Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn) มักพบขึ้นปกคลุมพื้นที่โล่งเป็นบริเวณกว้าง โดยเฉพาะในป่าสน ที่ความสูงถึง 2,000 ม. ที่มีแสงแดดจัด ทั้งในเขตอบอุ่นและเขตร้อน ในประเทศไทยพบทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บัวแฉก (*Dipteris conjugata* Reinw.) เป็นเฟินที่พบทางภาคใต้ของประเทศไทยบริเวณชายขอบของป่าดงดิบที่ได้รับแสงแดดจัดและมีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 1,000 ม.

เฟินภูเขาเหล่านี้นอกจากจะทำหน้าที่สำคัญในระบบนิเวศแล้ว เฟินบางชนิดเช่น กูดเกียะ โชนชนิดต่าง ๆ ที่ขึ้นเป็นกลุ่มหนาแน่น ปกคลุมพื้นที่กว้างขวางยังมีศักยภาพในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดินเนื่องจากจะช่วยลด ความแรงในการตกกระทบของเม็ดฝนและ

ลดความแรงของน้ำที่ไหลบ่าไปตามผิวดิน บางชนิดมีรูปทรงสวยงามสามารถนำมาปลูกเป็นไม้ประดับได้เป็นอย่างดี และอีกหลายชนิดยังมีสรรพคุณทางยาใช้รักษาโรคได้อีกด้วยค่ะ

สารพันพรรณไม้

โดย > ลุงปี

สวัสดีหลาน ๆ พบกันอีกเช่นเคย สำหรับสารคดี ๆ เกี่ยวกับพรรณไม้ที่มีอยู่อย่างมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่เราก็มักจะมองในแง่ของคุณค่าที่พรรณไม้ชนิดต่าง ๆ ให้ประโยชน์แก่เรา เช่นใช้เป็นอาหาร สมุนไพร ให้ประโยชน์ในด้านสิ่งแวดล้อม ความสวยงาม ให้ร่มเงา โดยเฉพาะพรรณไม้ดอกไม้ประดับที่มีความสวยงามและมักนิยมนำมาปลูกไว้ตามบ้านเรือน สำนักงาน สวนสาธารณะ ฯลฯ ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับเราเพื่อชื่นชมความสวยงาม แต่พรรณไม้เหล่านี้จำนวนไม่น้อยมีความเป็นพิษซ่อนอยู่ และเรามีโอกาสที่จะสัมผัสหรือได้รับพิษจากส่วนต่าง ๆ ของพืชเหล่านั้น หากเราได้เรียนรู้และทำความรู้จักกับพรรณไม้ที่มีพิษเหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้น ก็จะสามารถปลูกเลี้ยงและชื่นชมความสวยงามได้อย่างปลอดภัย

ลุงก็เลยอยากจะนำเอาตัวอย่างพรรณไม้ประดับบางชนิดที่เราพบเห็นได้บ่อย แต่เป็นพืชที่มีพิษมาแนะนำให้หลาน ๆ ได้รู้จัก เพื่อจะได้หลีกเลี่ยงระมัดระวังป้องกันในการสัมผัสหรือนำมาใช้ประโยชน์ ความเป็นพิษของพืชอาจเกิดขึ้นได้จากทุกส่วนของพืช ได้แก่ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล เมล็ด และยาง พืชอาจมีเพียงเล็กน้อยหรือรุนแรงจนทำให้เสียชีวิตได้ อาจทำให้เกิดอาการผื่นคันเมื่อสัมผัสกับผิวหนัง เช่น คริสต์มาส สาวน้อยประแป้ง ฝรั่งที่เข้าตาอาจทำให้ตาบอด เช่น พญาไร้ใบ โพธิ์ทะเล

คริสต์มาส

คริสต์มาส *Euphorbia pulcherrima* Willd. ex Klotzsch ยาง มีพิษ เมื่อถูกผิวหนังจะทำให้เกิดผื่นแดง ถ้าเข้าตาจะทำให้ตาอักเสบ

ยี่โถ

ยี่โถ *Nerium oleander* L. ทุกส่วน มีพิษต่อระบบหัวใจ คลื่นไส้อาเจียน ชีพจรเต้นอ่อน ม่านตาขยาย หดสติ

รำเพย

รำเพย *Cascabela thevetia* (L.) Lippold ยาง มีพิษต่อระบบหัวใจ ถ้าคนหรือสัตว์กินเข้าไปอาจตายได้

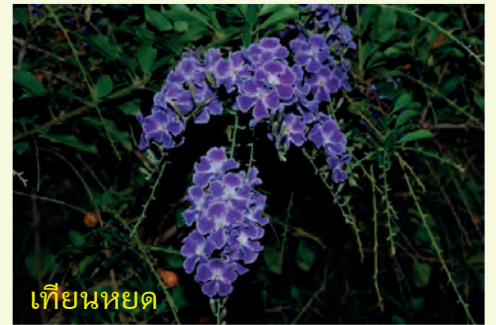
บานบุรีเหลือง

บานบุรีเหลือง *Allamanda cathartica* L. ผลและยางมีพิษ ทำให้ถ่ายท้อง

ชวนชม

ชวนชม *Adenium obesum* (Forssk.) Roem. & Schult. ยาง มีพิษ ทำให้ชากรรไกรและกระเพาะปัสสาวะเป็นอัมพาต

เทียนหยด

เทียนหยด *Duranta erecta* L. ผล มีพิษ ทำให้เมล็ดเลือดแดงแตก เป็นไข้ กระหายน้ำ และมีอาการทางประสาท

ผกากรอง

ผกากรอง *Lantana camara* L. ผล มีพิษ ทำให้อาเจียน ท้องเดิน

แฟงพวยฝรั่ง

แฟงพวยฝรั่ง *Catharanthus roseus* (L.) G. Don ใบ มีพิษ ทำให้ถ่ายท้อง มีฤทธิ์กระตุ้นหัวใจและอาจทำให้หมดสติได้

บางชนิดเมื่อกินเข้าไปทำให้เกิดอาการอักเสบภายในปาก ลำคอ อาเจียน ท้องเดิน เช่น ผกากรอง แฟงพวยฝรั่ง ยี่โถ รำเพย บานบุรีเหลือง หนุมานนั่งแท่น พลับพลึงดินเป็ด พลุฉีก บางชนิดมีผลต่อระบบประสาท เช่น ชวนชม เทียนหยด ใบระบาด เมล็ดพืชบางชนิดมีพิษร้ายแรงถ้ากินเข้าไปอาจทำให้ถึงแก่ความตายได้ เช่น มะกล่ำตาหนู ยังมีพรรณไม้อีกหลากหลายชนิดที่มีพิษนอกจากไม้ดอกไม้ประดับที่เราคุ้นเคย ก็หวังว่าหลาน ๆ จะได้เรียนรู้และระมัดระวังในการนำพืชมาใช้ประโยชน์ให้มากขึ้น แต่อย่ากลัวเสียจนไม่กล้านำมาปลูกเลี้ยงไว้ชื่นชมความสวยงาม เพราะพืชมีพิษก็มีประโยชน์ สามารถนำมาใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคได้ โดยใช้ในสัดส่วนที่เหมาะสมและผู้ใช้มีความรู้ความชำนาญในการใช้สมุนไพรเป็นอย่างดี

เข้าป่าดูเห็ด

โดย > ลุงเต่า

ซินจ้าว* ครบห้อง ๆ เยาวชนคนรักธรรมชาติทุก ๆ ท่าน herbarium news ฉบับนี้ ขอพาน้อง ๆ มารู้จักกับ “เห็ดเขาเหมีนหนวดปลาหมึก” ที่ทางเจ้าหน้าที่หอพรรณไม้ได้ไปสำรวจศึกษาเก็บรวบรวมตัวอย่างมาจากกลุ่มป่าภูเขียว-น้ำหนาว เมื่อช่วงฤดูฝนที่ผ่านมา

เห็ดเขาเหมีนหนวดปลาหมึก มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Clathrus archeri* (Berk.) Dring อยู่ในวงศ์ Clathraceae มีชื่อสามัญว่า Devil's fingers หรือ Helicopter stinkhorn บางครั้งถูกเรียกว่า Octopus stinkhorn ตามรูปร่างที่คล้ายหนวดปลาหมึกยักษ์ครับ ซึ่งเป็นเห็ดที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ถูกนำเข้าไปในทวีปยุโรป เอเชีย และอเมริกา ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 หรือประมาณ 100-200 ปีที่แล้ว ทำให้มีการกระจายทั่วไปในปัจจุบัน สำหรับในบ้านเราสามารถพบได้หลายแห่ง รวมถึงเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ หลังอาคารอเนกประสงค์ อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ลักษณะเด่นของเห็ดชนิดนี้ก็คือ มีแขนหรือดอกเห็ดคล้ายหนวดปลาหมึกดำมันโผล่พ้นขึ้นจากฐานดอกผ่านเยื่อหุ้มดอกออกมา ๓-๔ เส้น หรือมากกว่านี้ มีกลิ่นเหม็น อันเป็นที่มาของชื่อ เห็ดเขาเหมีนหนวดปลาหมึกนั่นเอง เป็นเห็ดที่ขึ้นบนดิน ไม้หรือใบไม้ ๆ และมักพบขึ้นเป็นกระจุกหลายดอก

รายละเอียดเพิ่มเติมสามารถสืบค้นหาได้จากเว็บไซต์ด้านล่างได้เลยครับ สุดท้ายนี้ขอให้น้อง ๆ สนใจการเรียนรู้กันมาก ๆ จะได้ทำคะแนนสอบได้เยอะ ๆ และต้องขอกล่าวคำว่าซินจ้าวครับ

อ้างอิง

Garnweidner, E. & M. Shaffer-Fehre. 1994. Mush Rooms and Toadstools of Britain & Europe. Harper Collins, London.

<http://www.kew.org/plants-fungi/Clathrus-archeri.htm>

*ซินจ้าว เป็นภาษาเวียดนามแปลว่าสวัสดิ์

พืชประหลาด

โดย > พริกชี้หนู

ก้อนหินมีชีวิต

พืชประหลาดฉบับนี้ แนะนำให้น้อง ๆ รู้จักพืชสกุลลิทอปส์ (*Lithops*) Living Stones หรือ “ก้อนหินมีชีวิต” ค่ะ เป็นพืชอวบน้ำวงศ์ Aizoaceae ชื่อสกุลมาจากภาษากรีก “*Lithos*” แปลว่า “หิน” และ “-ops” แปลว่า “เหมือน” ก็คือ “เหมือนหิน” ตามรูปร่าง ถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศนามิเบีย และแอฟริกาใต้ ขึ้นตามพื้นที่แห้งแล้งที่มีอากาศเย็นในเวลากลางคืน ท่ามกลางโขดหิน มีสมาชิกประมาณ 37 ชนิด นิยมปลูกเป็นไม้อวบน้ำกันอย่างแพร่หลาย ทั้งยังมีการพัฒนาสายพันธุ์แปลก ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งลวดลายและสีลึกลับของใบจัดว่าเป็นพืชที่เพาะเลี้ยงได้ง่าย ราคาไม่แพง แต่สำหรับประเทศไทยค่อนข้างเลี้ยงยากสกุลหนึ่ง เนื่องจากมีอากาศร้อนชื้น มักเน่าตายเป็นส่วนใหญ่

ลักษณะเด่นคือมีใบอวบน้ำออกเป็นคู่ ติดอยู่บนลำต้นสั้น ๆ มีรากเกาะยึดยาวลงใต้ดิน มองจากด้านบนคล้ายก้อนกรวด มีร่องตรงกลางคล้ายรอยผ่าเป็น 2 ซีก บริเวณร่องตรงกลางภายใน จะเป็นส่วนของเนื้อเยื่อ ที่เจริญเติบโตออกดอกหรือผลใบใหม่ ใบคู่ใหม่จะใช้น้ำจากใบคู่เก่า โดยใช้หลักความเข้มข้นของน้ำสูงจากใบเก่าที่ถูกดูดไปยังบริเวณที่มีความเข้มข้นของน้ำต่ำในใบใหม่ที่กำลังเจริญเติบโต โดยใบเก่าจะเหี่ยวแห้งไปในที่สุด ช่วงฤดูหนาวจะเป็นเวลาที่ลิทอปส์เริ่มสร้างใบคู่ใหม่ อยู่ภายในร่องดังกล่าว ส่วนมากมีเพียง 1 คู่เท่านั้น แต่อาจแตกหน่อคล้ายมีใบหลายคู่

ใบใหม่จะค่อย ๆ เจริญออกมาให้เห็นในช่วงฤดูใบไม้ผลิ ส่วนดอก จะออกเดี่ยว ๆ ตรงรอยแยกกลางใบ มีสีขาว เหลือง ชมพูเข้ม หรือแดง ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางดอก 1.5-4 ซม. กลีบเลี้ยงมี 4-7 กลีบ กลีบดอกจำนวนมาก รูปแถบหรือมนกลม เรียง 1-4 แถว เกสรเพศผู้จำนวนมาก เชื่อมติดกันเป็นแท่ง รังไข่อยู่ใต้วงกลีบ ผลแห้งแตกมี 4-7 ช่อง เมล็ดขนาดเล็ก

พืชสกุลลิทอปส์ เป็นตัวอย่างการปรับตัวและพรางตัวเลียนแบบก้อนหินให้เข้ากับธรรมชาติอย่างชาญฉลาด พัฒนาโครงสร้างเพื่อการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมร้อนจัดและแห้งแล้ง น้อง ๆ ที่สนใจ ลองหามาเป็นเจ้าของสักต้น ไขความเอาใจใส่ และเรียนรู้การดำรงชีวิตของมันตามธรรมชาติที่แล้งจัด รับรองได้ว่า พืช “ก้อนหินมีชีวิต” นี้ สามารถเอาไว้อวดเพื่อน ๆ ได้เลยว่าเป็นพืชที่สวยงาม แปลกประหลาดอย่างน่าอัศจรรย์ชนิดหนึ่งในบรรดาพืชประหลาดทั้งหลาย สวัสดิ์ค่ะ

ชื่อนั้นสำคัญไฉน

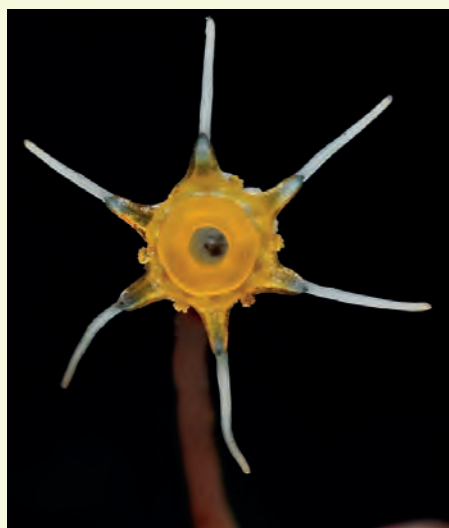
โดย > พฤกษ์พนจร

ชื่อนั้นสำคัญไฉน...พิศวง

สวัสดิ์ครับ ฉบับนี้ลุงจะพาไปรู้จักพืชดอก (Angiosperm) ที่มีชื่อเรียกภาษาไทยว่าพิศวงขาว ดูภาพประกอบครับ พิศวงขาวเป็นพืชอาศัยรา (Myco-heterotrophic plant) ไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ แต่ได้อาหารจากราในดิน พิศวงในประเทศไทยมีหลายชนิด มักพบตามพื้นที่ป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์ มีซากกิ่งไม้ ใบไม้ ทับถมกันมาก สถานที่ที่พบอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย พิศวงจัดอยู่ในสกุล *Thismia* แต่ก่อนถูกจัดอยู่ในวงศ์ Thismiaceae แต่เมื่อมีการศึกษาความสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการโดยใช้ศาสตร์ทางด้านชีวโมเลกุล (Molecular biology) ซึ่งมีการใช้ดีเอ็นเอ (DNA) เข้ามาเกี่ยวข้อง พืชสกุลนี้ปัจจุบันถูกจัดอยู่ในวงศ์ Burmanniaceae การที่พืชสกุลนี้มีชื่อไทยเรียกโดยรวม ๆ ว่าพิศวงก็เนื่องมาจากรูปร่างหน้าตาของดอกที่ดูประหลาด

พิศวงขาวที่ลุงพฤกษ์จะแนะนำให้หลาน ๆ รู้จักในฉบับนี้มีชื่อพฤษศาสตร์ว่า *Thismia alba* Holttum ex Jonker (ทิส-เมีย อัล-บา) คำระบุชนิด “*alba*” แปลว่าสีขาว หมายถึงหลอดกลีบที่มีสีขาว พืชชนิดนี้พบครั้งแรกที่รัฐปาหัง มาเลเซีย ในประเทศไทยมีรายงานการพบครั้งแรกที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดมเงาช้าง จังหวัดสงขลา เมื่อปี พ.ศ. 2549 ปัจจุบันมีรายงานการพบเพิ่มเติมในอุทยานแห่งชาติที่อยู่ในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชและสตูล ถ้าสภาพป่าไม่สมบูรณ์โอกาสที่จะพบพืชดอกอาศัยราพวกนี้ก็น้อยมาก หลาน ๆ ต้องช่วยกันรักษาป่า รักษาธรรมชาติไว้ครับ จะได้มีพืชพรรณแปลก ๆ คงอยู่ไว้ให้เราได้ศึกษาและชื่นชมตลอดไปครับ

พฤกษ์ พนจร

ใบร่มข้าวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย > พิพนม

สวัสดีครับน้อง ๆ และท่านผู้อ่านทุกท่าน วันนี้เรามาคุยกันในเรื่องของการใช้ประโยชน์พืชอีก รูปแบบหนึ่ง เป็นการนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชาวบ้านในท้องที่ภาคใต้กันครับ เชื่อว่าหลายท่านน่าจะเคยได้ยินชื่อของ “ใบร่มข้าว” กันบ้าง ใช่มั้ยครับ ฟังดูก็ออกจะแปลก ๆ แรกเริ่มเดิมทีชาวบ้านจะใช้ใบจากต้นร่มข้าวในพิธีรับขวัญข้าว ก่อนการเก็บเกี่ยวโดยใช้ใบร่มข้าวรวบกอข้าวก่อนทำการเกี่ยวข้าวเพื่อความเป็นสิริมงคล และความเชื่อว่าจะทำให้มีความอุดมสมบูรณ์และความมั่งคั่งแก่วงศ์ตระกูล จึงเรียกว่า “ใบรวบข้าว” ต่อมาการออกเสียงเรียกใบรวบข้าวซึ่งเรียกกันเรื่อยมาอาจทำให้เกิดความผิดเพี้ยนไป จึงกลายมาเป็น “ใบร่มข้าว” หรือ “ใบร่มเข้า” ในที่สุด

“ร่มข้าว” เป็นพรรณไม้ในวงศ์เซียด หรือวงศ์อบเชย (Lauraceae) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Actinodaphne angustifolia* (Blume) Nees และมีชื่อพื้นเมืองอื่น ๆ ว่า กาทัด (ระยอง), กาทิดหนู (ตราด) เป็นไม้ต้นขนาดเล็ก สูงถึง 10 ม. ใบเดี่ยว เรียงเป็นวงรอบ ขนาดใหญ่และหนา รูปขอบขนาน ใบแข็งมีความแข็งแรงทนทานต่อแดด ฝนได้เป็นอย่างดีจึงนำมาใช้มุงหลังคาบ้าน ต่อมาเมื่อมีการทำเหมืองแร่ดีบุก ชาวจีนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานใน อ.กะปง จ.พังงา ได้ถ่ายทอด ความรู้ในการทำหมวกทรงจีนให้แก่คนงานในเหมือง เป็นหมวกยอดแหลมที่เรียกว่า “หมวกเปียว” ซึ่งใช้ไม้ไผ่มาทำเป็นเส้นดอกสานเป็นโครงขึ้นรูปหมวก และใช้ใบร่มข้าวที่ผ่านการตากแดดจนแห้ง และลอกเยื่อใบด้านล่างออก เป็นวัสดุนำไปเข้าชั้นใน แล้วนำโครงหมวกที่สานจากเส้นดอกอีก ใบมาประกบเป็นโครงอีกชั้น หมวกที่ได้จะมีความทนทานหลายปี ชาวบ้านเห็นว่ามิประโยชน์จึงใช้ ตามกันจนเป็นที่นิยม ปัจจุบันยังใช้หมวกใบร่มข้าวเป็นเครื่องตกแต่งในบ้าน และเป็นของที่ระลึก

แก่ผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือนยัง อ.กะปง จ.พังงา อีกด้วย หมวกใบร่มข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จาก ภูมิปัญญาซึ่งใช้วัสดุธรรมชาติจากท้องถิ่นซึ่ง ช่วยให้เกิดกรรมวิธีรายได้เสริม จึงควรส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนในท้องถิ่นได้ใช้ทรัพยากรที่มี อยู่อย่างยั่งยืน เป็นการสร้างรายได้และยังช่วย อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

แบกเป้เข้าป่า

โดย > Montane

แบกเป้เข้าป่า...ตามหา “ไม้จันทน์”

เชื่อว่าน้องหลาย ๆ คนอาจจะไม่ทราบवादอกไม้จันทน์ คืออะไร สำคัญ อย่างไร และรูปร่างลักษณะของต้น “จันทน์” เป็นเช่นไร สำหรับวันนี้พี่ จะพาน้องแบกเป้เข้าป่าเพื่อไปตามหาดต้นจันทน์ กันครับ

ดอกไม้จันทน์ การวางดอกไม้จันทน์สำหรับงานพิธีศพ เป็นธรรมเนียม ปฏิบัติที่ยึดถือกันมานานตั้งแต่โบราณ ดอกไม้จันทน์ที่ทำจากไม้จันทน์ เนื้อไม้แห้งมีกลิ่นหอม(ใช้ดับกลิ่น) ปัจจุบันดอกไม้จันทน์มีการพัฒนา รูปแบบให้มีความหลากหลายและสวยงามมากยิ่งขึ้น ราคาตั้งแต่ดอกละ ไม่กี่บาทจนถึงช่อละประมาณสองพันบาท ดอกไม้จันทน์รูปแบบประณีต จัดช่อสวยงามมักนิยมใช้สำหรับงานพิธีศพชั้นสูง บ่งบอกถึงเกียรติยศ และฐานะของผู้วายชนม์ ปัจจุบันทำดอกไม้จันทน์ใช้ ใบลาน เยื่อกระดาษ เป็นวัตถุดิบ เพื่อเป็นการลดต้นทุน และเพิ่มความคงทนให้ผลิตภัณฑ์ หลายคนคงอยากรู้ว่าต้นจันทน์ที่อยู่ในป่าจะมีลักษณะอย่างไร

จันทน์ จันทน์ขาว จันทน์ชะมด จันทน์พม่า หรือจันทน์หอม มีชื่อ พืชศาสตร์ว่า *Mansonia gagei* J. R. Drumm. จัดอยู่ในวงศ์ Malvaceae (วงศ์เดิม Sterculiaceae) ลักษณะเป็นไม้ต้นกิ่งผลัดใบ เปลือกต้น สีน้ำตาลเทา ค่อนข้างเรียบหรือแตกเป็นร่องตามยาว ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 3-6 ซม. ยาว 8-14 ซม. ปลายแหลม โคนตัด กึ่งรูปหัวใจหรือไม่สมมาตร ขอบหยักเว้า เนื้อใบเหนียวคล้าย แผ่นหนัง เส้นใบที่โคน 3-5 เส้น ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบ หรือปลายกิ่ง ยาวถึง 15 ซม. ดอกสีขาว ผลมีปีกแก่แห้งไม่แตก ขนาดผล กว้าง 5-7 มม. ยาว 10-15 มม. ปีกกว้าง 1-1.5 ซม. ยาว 2.5-3 ซม.

จันทน์ชะมด พบทั่วประเทศ ตามป่าเบญจพรรณป่าดิบแล้ง และ ป่าดิบแล้งเขาหินปูน ความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเล 100 ถึงประมาณ 400 เมตร ออกดอกเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม เป็นผลเดือนตุลาคมถึง กุมภาพันธ์ ในต่างประเทศพบเฉพาะที่อินเดียกับพม่า

สำหรับช่วงปิดเทอมนี้หลายคนคงมีความสุขกับการพักผ่อน

การเที่ยวและเล่นเกม แต่อย่าเล่นจนเพลินนะครับ เราต้องแบ่งเวลา สำหรับช่วยเหลืองานทางบ้าน การอ่านหนังสือเตรียมพร้อมสำหรับ เทอมใหม่ แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้า สวัสดีครับ

บุคคลสำคัญด้านพฤกษศาสตร์ โดย > พิกบ

เล่าเรื่องราวของดาร์วินในฉบับที่แล้วได้กล่าวถึงว่าจากการไปสำรวจเกาะกาลาปากอส ทำให้เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีวิวัฒนาการ เราคาดว่าแนวคิดของดาร์วินนั้นเป็นมาอย่างไร

ดาร์วินได้แนวคิดจากข้อมูลทางธรรมชาติที่เขาเก็บรวบรวมได้ ขณะที่เขาเดินทางไปกับเรือปีเกิลสำรวจตามแนวฝั่งทวีปรอบโลก การสำรวจตามแนวฝั่งของทวีปอเมริกาใต้ และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก ดาร์วินได้พบว่าพืชและสัตว์บนพื้นทวีป และหมู่เกาะมีความคล้ายคลึงกันแต่ไม่เหมือนกัน ดาร์วินสังเกตพบว่ามีนกฟินช์ 13 สปีชีส์ พบบนหมู่เกาะกาลาปากอส ซึ่งอยู่ในมหาสมุทรแปซิฟิกมีจงอยปากที่มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันตามความเหมาะสมของประเภทอาหารที่กินแต่ละชนิดกิน นกเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกับนกบนพื้นแผ่นดินใหญ่ เขาเชื่อว่านกเหล่านี้ต่างมีบรรพบุรุษร่วมกันคืออาศัยอยู่บนทวีปอเมริกาใต้มาก่อนแต่มีการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ที่หมู่เกาะ และมีการแยกย้ายไปอยู่ในถิ่นอาศัยที่ แตกต่างกันไปจึงมีการปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อม เมื่อระยะเวลาผ่านไปนานมากขึ้นมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปเป็นนก สปีชีส์ใหม่

ดาร์วินเป็นผู้ทำการปฏิวัติความเชื่อเดิม ๆ เกี่ยวกับที่มาของสิ่งมีชีวิต และเสนอทฤษฎีซึ่งเป็นทั้งรากฐานของทฤษฎีวิวัฒนาการสมัยใหม่ และหลักการพื้นฐานของกลไกการคัดเลือกโดยธรรมชาติ (natural selection)

เขาตีพิมพ์ข้อเสนอของเขาในปี ค.ศ. 1859 ในหนังสือชื่อ The Origin of Species (กำเนิดของสรรพชีวิต) ซึ่งเป็นผลงานที่มีชื่อเสียงที่สุดของเขา ผลงานนี้ปฏิวัติแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ทั้งหมดที่เคยมีมาก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการกลายพันธุ์ของสปีชีส์

“ ทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยการคัดเลือกตามธรรมชาติ ” (Theory of Natural Selection) เกิดจากข้อสังเกตซึ่งเป็นสภาพธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตบนโลก คือ

1. การเพิ่มจำนวนประชากรสิ่งมีชีวิตมีแนวโน้มในการผลิตรุ่นลูกจำนวนมาก ทำให้มีจำนวนประชากรมากเกินไป (Over population)
2. การแข่งขัน (Competition) มีการแข่งขันระหว่างสมาชิกในประชากรเพื่อความอยู่รอดการแข่งขันนี้ เป็นการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในสภาพแวดล้อมหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะการแย่งชิงจำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น
3. ความแปรผันของลักษณะ (Variation) สมาชิกของประชากรจะมีความแตกต่างกันในรูปร่าง ลักษณะ อื่น ๆ โดยความแตกต่างนี้สามารถส่งทอดไปยังรุ่นลูก

จากข้อสังเกตข้างต้น เมื่อทรัพยากรมีจำกัด ประชากรที่มีจำนวนมากจะมี การแย่งชิงกัน เฉพาะสมาชิกที่เหมาะสมในสภาวะแวดล้อมขณะนั้นเท่านั้นที่จะเหลือรอดชีวิตอยู่ได้

(Survival to produce) และสามารถสืบพันธุ์ผลิตลูกหลานใน รุ่นต่อ ๆ ไปได้ จึงจะมีโอกาสในการส่งทอดลักษณะไปยังรุ่นลูก ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะในประชากรเกิดขึ้นซ้ำ ๆ จนวิวัฒนาการเกิดเป็นสปีชีส์ใหม่

ฉบับนี้คงจะได้รู้คร่าว ๆ แล้วนะค่ะว่าแนวคิดต่าง ๆ ของดาร์วินเป็นอย่างไร อย่าลืมติดตามฉบับหน้าจะค่ะว่าบทสรุปของดาร์วินจะเป็นอย่างไร เรามีภาพสวย ๆ ของนกฟินช์เจ็ดสีที่เพาะเลี้ยงในปัจจุบันมาฝากด้วยค่ะ

นกฟินช์เจ็ดสี ที่มา <http://imgcn.45iaah.com/>

เก็บผักริมรั้ว โดย > รากไม้

สะเดา

พอย่างเข้าฤดูหนาว เรามักจะได้ทานสะเดาน้ำปลาหวานกัน โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะชอบทานมากเป็นพิเศษ มีการบันทึกว่าคนไทยรับประทานสะเดาเป็นผักตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่งมักรับประทานยอดและดอกเป็นผักในช่วงต้นฤดูหนาว เพราะเชื่อว่าป้องกันไข้หวัดได้ ฉบับนี้พี่รากไม้จะขอเล่าเรื่องสะเดาให้น้อง ๆ ฟังนะค่ะ

ทางภาคกลางเรียก สะเดา ภาคเหนือเรียก สะเลียม จังหวัดอุดรธานี หรือทางอีสานเรียก กะเดา, ผักกะเดา ทางใต้เรียก กะเดา จังหวัดนครศรีธรรมราชเรียก เดา มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Azadirachta indica* A. Juss. var. *siamensis* Valetton อยู่ในวงศ์ Meliaceae มีชื่อพ้องว่า *Melia azadirachta* L., *M. indica* (A. Juss.) Brandis มีชื่อสามัญคือ Neem Tree, Holy Tree, Pride of China, Indian Margosa Tree

ลักษณะเป็นไม้ต้นขนาดกลาง เรือนยอดกลมทึบ เปลือกลำต้นสีเทาปนดำหรือน้ำตาลเทา แตกเป็นสะเก็ดหรือเป็นร่องเล็ก ๆ ทั่วไป ใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียน ตรงปลายกิ่ง ขอบใบจักเป็นฟันแบบที่ปลายมนบ้างแหลมบ้าง ใบร่วงหลุดง่าย ใบอ่อนมีรสขมเล็กน้อย ดอกออกเป็นช่อตามซอกใบและตรงปลาย ๆ กิ่ง สีขาวและมีกลิ่นหอม ดอกตูมรูปร่างกลม สีเขียวอ่อนหรือขาวอมเขียว ผลกลมรีหรือกลมยาวเล็กน้อย อวบน้ำและมีรสขม ผลแก่สีเหลืองแต่ละผลมีเพียง 1 เมล็ดเท่านั้น

วิธีรับประทาน ใบอ่อน ยอดอ่อน ดอกตูม มี

รสขม นำไปลวกให้สุก จิ้มน้ำปลาหวานรับประทานเป็นผัก ต้มหรือย่างจิ้มน้ำพริก หรือรับประทานสดร่วมกับลาบ ก้อย หรือป่นปลา หรือใส่ในแกงเพื่อให้มีรสขม ชาวเหนือมักใช้ดอกลวกใส่ยำผักขม ยอดมะม่วง แก้วมัลลาลาบ

ประโยชน์ ใบ บำรุงไฟธาตุ ช่วยย่อยอาหาร ช่วยเจริญอาหาร ก้านใบ เป็นยาแก้ไข้ทุกชนิด รักษาตีพิการ บำรุงน้ำดี แก้อ่อนในกระหายน้ำ ดับพิษทั้งปวง ดอก เป็นยาบำรุง แก้อาการเหน็ดเหนื่อย แก้อ่อนในกระหายน้ำ ดับพิษทั้งปวง ช่วยเจริญอาหาร ส่วนกิ่งอ่อน สามารถใช้แทนแปรงสีฟันช่วยรักษาให้ฟันแข็งแรงและป้องกันโรคเหงือก

ทางคติอินเดียถือว่า ผู้ใดนอนใต้ต้นสะเดาแล้วโรคร้ายไข้เจ็บจะหายไป เพราะสะเดาเวลาคายน้ำออกจะมีสารระเหยบางชนิด ที่เข้าใจว่ามีคุณสมบัติทางยาใช้รักษาโรค สะเดายังใช้เป็นยาป้องกันศัตรูพืช เพราะมีฤทธิ์เป็นยาฆ่าแมลง ผู้เฒ่าในอังกฤษ ใช้ใบสะเดารองไว้ในตู้หนังสือ

เพื่อป้องกันแมลงสาบมากัดทำลายหนังสือ คนโบราณยังเชื่อว่าสะเดาเป็นไม้มงคล นิยมปลูกไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้โดยเชื่อกันว่าจะป้องกันโรคภัยต่าง ๆ และภูติผีปีศาจได้ และด้วยความเป็นมงคลนี้เอง ต้นสะเดาจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นพันธุ์ไม้ประจำจังหวัดอุทัยธานี และที่สำคัญยังเป็นพันธุ์ไม้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติอยู่ ซึ่ง มีกล่าวไว้ในพระธรรมที่ 11 พระพุทธเจ้า ได้จำพรรษาภายใต้จิมมณฑพฤกษ์ คือต้นสะเดา อันเป็นมุขพิมานของนพเรศย์กโกลนนครเวรณูชา

สุภาชิตคนเมือง กล่าวไว้ว่า “ปากหวานจ้อย ๆ เหมือนน้ำอ้อยปอกสะเลียม” มีความหมายว่า บุคคลที่พูดจาไพเราะอ่อนหวาน น่ารัก เหมือนมีน้ำอ้อยรสหวานเคลือบอยู่ โดยที่ภายในจิตใจอาจคิดสิ่งที่ไม่ดี เปรียบเหมือนกับสะเดาที่มีรสขมอยู่ภายใน คนประเภทนี้มักมีความสามารถในการเจรจา หรือ โหม้มน้าวให้ผู้ฟังไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองกำลังถูกว่ากล่าวอยู่

สะเดามีรสขม เหมาะสำหรับคนธาตุไฟ (เกิดเดือนมกราคม-มีนาคม) เมื่อเป็นไข้ น่อง ๆ ก้อย่าลิมลองทานสะเดาดูนะคะนอกจากนี้ยังเป็นผักที่มีแคลเซียม ธาตุเหล็ก เส้นใยอาหาร และมีเบต้าแคโรทีนสูงด้วย แล้วพบกันใหม่ครั้งหน้านะค่ะ

ไม้ต่างถิ่น

โดย > พีธี

ตอน..วงศ์บานไม่รู้โรย (Amaranthaceae)

ไม้ต่างถิ่นในฉบับนี้ พีธีขอแนะนำพรรณไม้ในวงศ์บานไม่รู้โรยหรือวงศ์ผักโขม (Amaranthaceae) ให้น้อง ๆ รู้จักกันมากขึ้นหลายคนน่าจะรู้จักคุ้นเคยชื่อของมันมาบ้างแล้ว “บานไม่รู้โรย” *Gomphrena globosa* L. ดอกไม้ที่ปลูกและเลี้ยงดูง่าย ๆ เพียงเอาดอกแห้ง ๆ มาโรยลงแปลงดินแล้วรดน้ำก็ขึ้นแล้ว พรรณไม้ในวงศ์นี้ส่วนใหญ่เป็นไม้ล้มลุก มักมีใบเรียงตรงกันข้ามมีดอกแบบช่อเชิงลด คล้ายหางกระรอก หรือค่อนข้างกลม มีดอกย่อยจำนวนมาก ไม่มีกลีบดอก แต่กลีบขนาดเล็กจำนวนมากที่อัดแน่นอยู่บนช่อดอกถูกเรียกว่ากลีบรวม มี 5 กลีบ เนื้อกลีบบางใสแต่ติดทนจนต้นแห้งตาย จึงเป็นที่มาของชื่อ ดอกบานไม่รู้โรย เมล็ดมีขนาดเล็กมาก มีเปลือกแข็งมันเงา ปกติจะชอบขึ้นตามที่พื้นที่โล่งแจ้ง ในฤดูฝน ออกดอกช่วงปลายฤดูฝน-ฤดูหนาว พรรณไม้ประดับในวงศ์นี้ส่วนใหญ่ถูกนำเข้ามาจากทวีปอเมริกาเขตร้อน เช่น บานไม่รู้โรย บานไม่รู้โรยฝรั่ง (*Alternanthera brasiliana* (L.) Kuntze) ผักโขมใบแดง (*Amaranthus caudatus* L.) ผักเป็ดแดง (*Alternanthera bettzickiana* (Regel) G. Nicholson) ผักแผ้วแดง (*Iresine herbstii* Hook.) ส่วนชนิดที่ถูกนำมาจากทวีปแอฟริกา เช่น หงอนไก่ (*Celosia argentea* L. ‘Cristata Group’) สร้อยไก่ (*Celosia argentea* L. ‘Plumosa Group’) และที่นำเข้ามาจากประเทศจีน คือ ผักโขมสวนหรือเงาะถอดรูป (*Amaranthus tricolor* L.) ซึ่งนอกจากปลูกประดับแล้วยังกินได้เช่นเดียวกับ ผักโขม (*Amaranthus blitum* subsp. *oleraceus* (L.) Costea) และปวยเล้งหรือผักโขมในการตุ๋นบ๊อบอวย (*Spinacia oleracea* L.) ที่ใช้ทำเมนูยอดนิยมคือ ผักโขมอบชีสสาขานญาผักโขม และซูปผักโขม

นอกจากความสวยงาม และรสชาติที่กล่าวมาแล้ว แต่หลายคนยังไม่ทราบข้อมูลที่น่าตกใจของไม้ต่างถิ่นวงศ์นี้เลย การที่เป็นพรรณไม้ในเขตร้อน เจริญเติบโตเร็วตามที่โล่ง เมื่อเข้ามาอาศัยอยู่ในสภาพภูมิอากาศที่คล้ายกันในบ้านเรา โดยไม่มีศัตรูพืชเหมือนในถิ่นฐานบ้านเกิดเดิม พวกมันก็เลยขยายพันธุ์เป็นจำนวนมากกลายเป็นพืชต่างถิ่นรุกราน (Invasive plants species) ซึ่งมีเมล็ดขนาดเล็ก เก็บไว้ได้นาน สามารถติดไปในกระเพาะสัตว์และถ่ายออกมาก็ยังเจริญเติบโตได้คล้ายเมล็ดหญ้า หรือติดไปกับเศษดินหรือน้ำพัดพาไปได้โดยง่าย มีหนำซ้ำ ส่วนใหญ่แล้วยังเป็นพืชทนแล้งได้ดีอีก หลายชนิดใช้กิ่งปักชำก็ขึ้นโดยง่ายอึมม...เห็นความสามารถของพวกมันแล้วหรือยังครับ ทรหดอดทนจริง ๆ งั้นเราไปรู้จักชื่อ

บานไม่รู้โรยฝรั่ง

ผักเป็ดแดง

หงอนไก่
<http://idtool.org>

ผักแผ้วแดง
www.wisdom-earth.com/

ผักโขมหนาม

ผักโขมหัด

โคกกระสุนเล็ก

บานไม่รู้โรยป่า

หงอนไก่ป่า

“สองสาหร่ายกับ” พีแอล

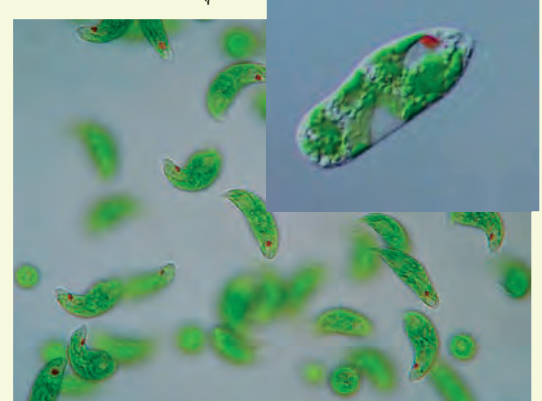
น้อง ๆ หลายคนคงคุ้นเคยกับการรับประทานสาหร่าย ไม่ว่าจะเป็นขนมขบเคี้ยว หรืออาหารคาวชนิดต่าง ๆ แล้วทราบไหมว่า สาหร่ายที่เราเห็นและรับประทานกันนั้น คืออะไร เป็นสิ่งมีชีวิตแบบไหน ในฉบับนี้ เราจะมาทำความรู้จักกับสาหร่ายให้มากขึ้น แต่ก่อนอื่นขอแนะนำตัวก่อนนะค่ะ พี่ชื่อว่า แอล ลองเดากันสิคะ มาจากคำว่าอะไร...

สาหร่าย หรือ algae (แอลจี) เป็นกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่โดยส่วนใหญ่สามารถสร้างอาหารได้ด้วยตนเอง หรือสังเคราะห์แสงได้เช่นเดียวกับพืช พบได้ในถิ่นที่อยู่อาศัยหลายแบบ ทั้งในน้ำจืด น้ำกร่อย ทะเลและมหาสมุทร แม้กระทั่งในทะเลทราย น้ำพุร้อน หิมะ และแผ่นน้ำแข็ง มีขนาดที่หลากหลาย ตั้งแต่ไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า (สาหร่ายเซลล์เดียว) จนถึงขนาดความยาวมากกว่า 60 เมตร (สาหร่ายเคลป์ “Giant kelp” ในมหาสมุทรแปซิฟิก) สำหรับการจำแนกสาหร่ายว่าเป็นสิ่งมีชีวิตในอาณาจักรใด และแบ่งออกเป็นกี่กลุ่มนั้น ยังคงไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน ในหัวข้อนี้จึงขอจำแนกตามหนังสือ Botany: An introduction to Plant Biology พิมพ์ครั้งที่ 3 ปี 2003 ซึ่งแบ่งสาหร่ายออกเป็น 6 กลุ่ม (Divisions) ได้แก่

1. ยูกลีโนไฟตา (Euglenophyta)
2. ไดโนแฟลกเจลเลต (Pyrrhophyta)
3. ไดอะตอม สาหร่ายสีน้ำตาลแกมทอง และสาหร่ายสีเขียวแกมเหลือง (Chrysophyta)

4. สาหร่ายสีเขียว (Chlorophyta)
 5. สาหร่ายสีน้ำตาล (Phaeophyta)
 6. สาหร่ายสีแดง (Rhodophyta)
- ฉบับนี้พี่ขอแนะนำกลุ่มที่ 1 ก่อน ยูกลีโนไฟตา สาหร่ายในกลุ่มนี้มีขนาดเล็ก ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า แต่เมื่อรวมตัวกันเป็นจำนวนมากจะมองเห็นเป็นสีเขียวหรือสีแดงบนผิวน้ำ ยูกลีโนไฟตาพบได้ในน้ำจืดมากกว่าน้ำเค็ม และจะพบมากตามแหล่งน้ำเสียจากการเลี้ยงสัตว์ สมาชิกส่วนใหญ่เป็นสาหร่ายเซลล์เดียว ไม่มีผนังเซลล์ แต่มีโปรตีนที่เรียกว่า pellicle (เพลลิกเคิล) มาเคลือบเซลล์แทน มีหนวด เรียกว่า แฟลกเจลลา จำนวน 2 เส้น ซึ่งมีขนาดความยาวไม่เท่ากัน ช่วยในการเคลื่อนที่ มีจุดตาสีแดง (Eye spot หรือ stigma) 1 จุด ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากแสง และมีการสืบพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ ยูกลีโนไฟตาเป็นสาหร่ายที่สามารถกลืนกินอาหาร (Phagocytosis) รวมถึงดูดซึมน้ำตาลและโปรตีนเข้าสู่เซลล์ได้ แบ่งออกเป็น 2 จำพวก คือ พวกที่สร้างคาร์โบไฮเดรต (สารกลุ่มแป้งและน้ำตาล) ได้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการสังเคราะห์ด้วยแสง (Photosynthesis) ซึ่งสิ่งมีชีวิตที่ใช้กระบวนการนี้มีชื่อเรียกว่า Autotroph (ออโตโทรป) มียูกลีโนไฟตาที่ใช้กระบวนการนี้จำนวน 11 สกุล และแม้ว่าจะสร้างคาร์โบไฮเดรตได้ด้วยตนเอง แต่นักวิทยาศาสตร์ยังคงพบว่า ยูกลีโนไฟตากลุ่มนี้จะเจริญเติบโตได้ดีขึ้น หากได้รับคาร์โบไฮเดรต

และสารอาหารต่างๆ จากสภาพแวดล้อมภายนอกอีกด้วย ส่วนพวกที่สอง คือ พวกที่รับสารอาหารต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมภายนอกเพียงอย่างเดียว เรียกสิ่งมีชีวิตลักษณะนี้ว่า Heterotroph (เฮเทอโรโทรป) โดยมียูกลีโนไฟตาจำพวกนี้ประมาณ 25 สกุล

จากข้อมูลของสาหร่ายในกลุ่มที่ 1 น้อง ๆ พอจะบอกได้ไหมคะว่า “มนุษย์” อย่างเรา ๆ อยู่ในกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่รับคาร์โบไฮเดรตแบบใด และนักวิทยาศาสตร์เรียกชื่อสิ่งมีชีวิตนั้นว่าอย่างไร แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้านะค่ะ

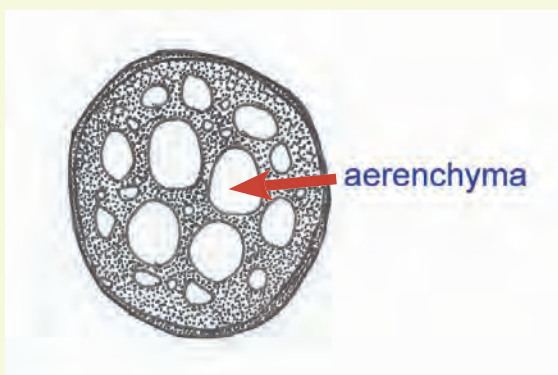
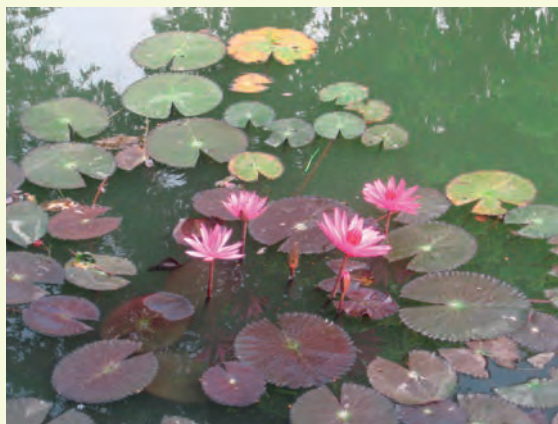
นิเวศน้ำ

โดย > พีพี

สวัสดีค่ะน้อง ๆ “นิเวศน้ำ” ในฉบับที่แล้ว เราได้รู้จักกับ “พืชน้ำ” ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ พืชใต้น้ำ (submerged plants) พืชโผล่เหนือน้ำ (emerged plants) พืชลอยน้ำ (floating plants) และพืชชายน้ำ (marginal plants) และได้เรียนรู้ในเรื่องของการปรับตัวของพืชใต้น้ำกันมาแล้ว ในฉบับนี้เราจะมาเรียนรู้การปรับตัวของพืชน้ำในกลุ่มอื่น ๆ กันต่อเลยละ

พืชโผล่เหนือน้ำ (emerged plants) คือ พืชที่มีการเจริญเติบโตอยู่ใต้น้ำบางส่วนและเหนือน้ำบางส่วน โดยมีรากหรือทั้งรากและลำต้นเจริญอยู่ในพื้นดินใต้น้ำ ส่วนของใบและดอกขึ้นมาเจริญอยู่เหนือน้ำ หรือบางชนิดมีทั้งใต้น้ำและใเหนือน้ำ ตัวอย่างพืชโผล่เหนือน้ำที่น้อง ๆ น่าจะรู้จักเป็นอย่างดี ได้แก่ บัวหลวง (*Nelumbo nucifera* Gaertn.) พืชวงศ์ *Nelumbonaceae* และพืชในกลุ่มบัวสาย (*Nymphaea* spp.) พืชวงศ์ *Nymphaeaceae* ซึ่งพืชโผล่เหนือน้ำมีการปรับตัวเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในด้านต่าง ๆ ที่น่าสนใจมากมาย เราลองไปดูกันเลยนะค่ะ

พืชโผล่เหนือน้ำจะมีส่วนของลำต้นอยู่ใต้น้ำ และมีรากยึดเกาะอยู่กับดินหรือตะกอนใต้น้ำ ใบที่อยู่เหนือน้ำจะต้องมีความทนทานสูง เพราะต้องเผชิญกับการไหลของน้ำและสภาพภูมิอากาศแบบต่าง ๆ ใบที่อยู่เหนือน้ำมีหน้าที่สำคัญในการสังเคราะห์ด้วยแสงเพื่อสร้าง

อาหารให้แก่พืช มักพบคลอโรฟิลล์ซึ่งเป็นรงควัตถุสีเขียวที่จำเป็นต่อการสังเคราะห์ด้วยแสงอยู่ทางด้านบนของใบที่ได้รับแสง เนื่องจากด้านล่างของใบจะมีโอกาสได้รับแสงน้อยกว่าหรือไม่ได้รับแสงเลย จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีรงควัตถุที่ใช้ในการสังเคราะห์ด้วยแสง ในขณะที่เยื่อหุ้มปากใบ (stomata) ของพืชโผล่เหนือน้ำก็อยู่ด้านบนของใบเช่นกัน นอกจากนั้นด้านบนของใบยังมีคิวติเคิล (cuticle) และไข (wax) ที่มีความสำคัญในการป้องกันไม่ให้น้ำมาเกาะบนผิวใบ เพื่อไม่ให้มีสิ่งกีดขวางเมื่อพืชจะคายน้ำหรือแลกเปลี่ยนแก๊สทางปากใบ นอกจากนี้พืชโผล่เหนือน้ำมักมีเนื้อเยื่อที่เรียกว่าแอเร็นคิมา (aerenchyma) ซึ่งเป็นเนื้อเยื่อที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อทำให้เกิดช่องอากาศในราก ลำต้น หรือใบ ทำหน้าที่เก็บสะสมอากาศไว้เพื่อช่วยในการหายใจของพืชน้อง ๆ ลองดูลักษณะของแอเร็นคิมาจากรูปประกอบนะค่ะ

ในฉบับหน้าเราจะมาดูกันว่า พืชลอยน้ำจะมีการปรับตัวให้สามารถดำรงชีวิตโดยลอยอยู่ที่ระดับน้ำได้อย่างไร การปรับตัวจะเหมือนกับพืชโผล่เหนือน้ำหรือไม่ แล้วพบกันนะค่ะ

Flora of Thailand : พรรณพฤษกษชาติของประเทศไทย โดย > ดอกเตอร์อาร์

OXALIDACEAE
J.F. Veldkamp*

Flora of Thailand Vol. 2 part 1: 16-23. 1970

ฉบับนี้ขอแนะนำพรรณไม้วงศ์ตะลิงปลิง Oxalidaceae อยู่ภายใต้อันดับ Oxalidales ร่วมกับพรรณไม้อื่น ๆ อีก 7 วงศ์ เช่น วงศ์ถอบแถบ Connaraceae วงศ์มะนูน Elaeocarpaceae และวงศ์หูกเห็บ Cunoniaceae

ลักษณะทั่วไป มีทั้งไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม และไม้ต้น ใบเป็นใบประกอบมีหลายใบย่อยหรือ 3 ใบย่อยหรือเป็นใบเดี่ยว ช่อดอกแบบช่อกระจุก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมี 5 กลีบ เกสรเพศผู้ 10 อัน รังไข่ติดเหนือวงกลีบ มี 5 ช่อง ก้านเกสรเพศเมีย 5 อัน ผลแห้งแตกหรือคล้ายผลสดมีหลายเมล็ด

วงศ์ตะลิงปลิงทั่วโลกมี 5 สกุล ประมาณ 770 ชนิด ในไทยพบ 4 สกุล คือ

1. สกุล *Oxalis* พบในธรรมชาติขึ้นเป็นวัชพืชชนิดเดียวคือ ผักแว่น *Oxalis corniculata* L. แต่ที่พบเป็นไม้ประดับมีหลายชนิด

ผักแว่น *Oxalis corniculata* L.

ผักแว่น *Oxalis triangularis* A. St.-Hil.

2. สกุล *Biophytum* มี 5 ชนิด ได้แก่ กระเทียมขอบ *Biophytum adiantoides* Wight ex Edgew. & Hook. f. ทัพขอบ *B. petersianum* Klotzsch, *B. reinwardtii* (Zucc.) Klotzsch ไมยราพ *B. sensitivum* (L.) DC. ยุบขอบ *B. thorelianum* Guillaumin

ทัพขอบ *Biophytum petersianum* Klotzsch

3. สกุล *Averrhoa* มี 2 ชนิดที่ปลูกเป็นผลไม้ที่น้อง ๆ ผู้หญิงรู้จักดีในรสชาติที่เปรี้ยวปรืดของมันดี คือ มะเฟือง *Averrhoa carambola* L. และ ตะลิงปลิง *Averrhoa bilimbi* L.

มะเฟือง

4. สกุล *Sarcotheca* คือ ยมดอย *Sarcotheca laxa* (Ridl.) Knuth. ที่ไม่ปรากฏในหนังสือพรรณพฤษกษชาติของประเทศไทย พบเฉพาะที่จังหวัดนราธิวาส

สวัสดีครับ

ยมดอย *Sarcotheca laxa* (Ridl.) Knuth.

***J.F. Veldkamp นักพฤกษศาสตร์ชาวเนเธอร์แลนด์ ประจำหอพรรณไม้ไลเดน**

ถามมาตอบไป

โดย > พี่สุก

สวัสดีค่ะน้อง ๆ พี่สุกได้ไปงานประชุมวิชาการ “ทรัพยากรไทย: นำสิ่งดีงามสู่โลก” ที่เขื่อนศรีนครินทร์ จ.กาญจนบุรี มีหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนจากหลายจังหวัดมาร่วมแสดงนิทรรศการเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมมากมายเลยละค่ะ พี่สุกเห็นว่ามียูนิหน่วยงานหนึ่งนะคะมีน้อง ๆ ให้ความสนใจกันมากเพราะมีการสาธิตการทำน้ำตาลจากต้นฉลากซึ่งเป็นหน่วยงานที่มาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี น้อง ๆ หลายคนคงสงสัยแล้วว่าต้นฉลากมีลักษณะอย่างไรใช้หรือเปล่านั้น ถ้าอย่างนั้นเรามาดูคำตอบกันเลยละค่ะ

ฉลาก เป็นชื่อท้องถิ่นของทางภาคใต้ ส่วนชื่อที่ทางราชการใช้ คือ ดาว มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Arenga pinnata* (Wurmb) Merr. วงศ์ปาล์ม (Arecaceae) มีชื่อสามัญว่า Sugar palm ฉลาก เป็นปาล์มชนิดหนึ่ง สูงประมาณ 10-20 ม. เส้นผ่านศูนย์กลางของลำต้นประมาณ 40-60 ซม. และปกคลุมด้วยกาบหรือก้านใบที่หลุดออกไปและเส้นใยสีเทาดำ เรือนยอดปกคลุมด้วยใบประมาณ 20-30 ใบ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก ยาวประมาณ 5-10 ม. ก้านใบ ยาว 170-220 ซม. ที่โคนมีเส้นใยสีดำนุ่ม ใบย่อยแต่ละข้างมีจำนวน 120-160 ใบ ดอกออกเป็นช่อ มีขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 1.2-1.6 ม. ที่บริเวณซอกใบ ดอกแยกเพศ ผลค่อนข้างกลม สุกสีส้ม

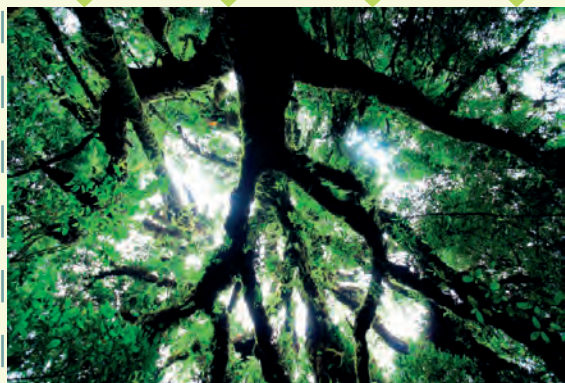
ฉลาก มีการกระจายพันธุ์ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของประเทศไทย ในต่างประเทศพบที่ จีนตอนใต้ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ จนถึงนิวกีนิ

การใช้ประโยชน์ ทางภาคใต้ของประเทศไทยนิยมนำน้ำตาลจากงวงช่อดอก โดยการนำมาเคี่ยวซึ่งเหมือนกับการทำน้ำตาลโตนดหรือน้ำตาลมะพร้าวนั่นเอง น้ำตาลที่ได้จะนำมาทำเป็นแว่น ๆ ตามภาพนะคะ ส่วนในต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซียใช้ประโยชน์จากทุกส่วนของพืชชนิดนี้ เช่น ใช้เส้นของลำต้นมาทำเป็นแป้น ลำต้นใช้เลี้ยงด้วงงวง และนำหนอนด้วงงวงมารับประทาน ยอดอ่อนใช้เป็นผักสด เมล็ดอ่อนนำมาทำเป็นลูกชิด เส้นใยจากลำต้นทำเป็นเชือกเส้นเล็ก เป็นต้น

น้อง ๆ ก็ได้ทราบแล้วนะคะว่าฉลากเป็นปาล์มที่มีประโยชน์หลายอย่างมาก ถ้าใครอยากเห็นต้นจริง ๆ หรืออยากชิมน้ำตาลจากต้นฉลากคงจะต้องไปทางภาคใต้ เช่นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระนองหรือพัทลุงกันแล้วละค่ะ แล้วเจอกันใหม่กับพี่สุกในหนังสือพิมพ์จี๊วฉบับหน้าละคะ

คอลัมน์จร โดย > พี่นก

ป่าเมฆ

ป่าเมฆ (cloud forest) เป็นป่าไม้ประเภทหนึ่งที่มีในประเทศไทย จัดอยู่ในประเภทป่าไม้ไม่ผลัดใบ (evergreen forest) เป็นป่าที่ต้นไม้มีใบเขียวตลอดทั้งปี ต้นไม้ทั้งใบน้อย เหตุที่เรียกกันว่าป่าเมฆ ก็เพราะว่าเป็นป่าบนภูเขาสูงที่มีเมฆ หมอก ลอยปกคลุม ซึ่งจะมีความชื้นสูง เพราะเมฆและหมอก ก็คือไอน้ำในอากาศ เมื่อมีไอน้ำมากความชื้นก็จะมากเช่นเดียวกัน และยังทำให้เกิดฝนด้วย

ป่าเมฆเป็นชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของป่าดิบเขาสูง (upper montane rain forest) มีพรรณไม้นานาพันธุ์ที่ชอบอากาศชื้นและหนาวเย็นขึ้นอยู่เรือนยอดของไม้เด่นในป่าจะจดติดกัน ทำให้ร่มครึ้มตลอดทั้งวัน ส่วนไม้ชั้นรองจะขึ้นอยู่ห่าง ๆ ตามบริเวณที่แสงส่องถึง พืชพื้นล่าง เช่น พืชล้มลุก ไม้พุ่ม ไม้เลื้อย และ เฟิน บริเวณที่พบป่าเมฆของไทยได้แก่ บริเวณดอยอินทนนท์ ดอยผ้าห่มปก เป็นต้น

ด้วยสภาพอากาศที่มีความชื้นสูง อากาศหนาวเย็นตามลำต้นและกิ่งก้านของต้นไม้ในป่าเมฆนี้จึงเต็มไปด้วยพืชพวกมอส เฟิน และไลเคน เกาะอิงอาศัยเต็มไปหมด ชาวต่างชาติบางคนจึงเรียก ป่าเมฆ หรือป่าดิบเขาสูง อีกชื่อหนึ่งว่า mossy forest นอกจากนี้ยังมีพืชพวกกล้วยไม้และพืชอิงอาศัย epiphytic plants อื่น ๆ

เกาะตามลำต้นและกิ่งของต้นไม้ สร้างความพิศวงตื่นตา สำหรับพรรณไม้เด่นที่พบในป่าประเภทนี้ได้แก่ ก่อตลับ *Quercus rex* Hemsl. ก่อจุก *Lithocarpus aggregatus* Barnett ก่อตาน *Castanopsis purpurea* Barnett (Fagaceae) ทะลี้ *Schima wallichii* Choisy แม่งเม่านก *Eurya nitida* Korth. เหมือนดออย *Myrsine semiserrata* Wall. (Myrsinaceae) และ เข็มดออย *Osmanthus fragrans* Lour. (Oleaceae) เป็นต้น

ป่าเมฆเป็นป่าที่มีความชื้นสูง เป็นป่าต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งกักเก็บน้ำและปลดปล่อยน้ำสู่ลำห้วย ลำธาร และไหลรวมเป็นแม่น้ำ ลำคลอง สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้เกษตรกรที่ต้องอาศัยน้ำเพื่อการเกษตรกรรม และเหล่าชาวเมืองทั้งหลายได้มีน้ำกิน น้ำใช้ เราจึงควรช่วยกันอนุรักษ์รักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป และหากน้อง ๆ ได้มีโอกาสขึ้นดอยไปเที่ยวชมธรรมชาติ สัมผัสป่าเมฆตามสถานที่ท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ หรือที่อื่น ๆ ขอให้น้อง ๆ ช่วยกันดูแลผืนป่านี้ไว้ด้วยนะคร๊าบ ด้วยวิธีง่าย ๆ โดยการไม่ทิ้งขยะมูลฝอย ไม่เก็บ ไม่เด็ดพรรณไม้ ไม่เดินออกนอกเส้นทางที่ทำไว้ น้องๆก็จะมีส่วนช่วยรักษาผืนป่าเมฆที่สำคัญนี้ไว้ให้คงอยู่ต่อไปได้อีกทางหนึ่งครับ

ชื่อบ้านนามพรรณไม้

โดย > พี่อ้น

บ้านสันตันแห่น

เดือนกุมภาพันธ์ 2557 มีโอกาสเดินทางไปภาคเหนือ เจอหมู่บ้านที่ใช้ชื่อต้นแห่นในหลายจังหวัด ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดเชียงใหม่ พะเยา เชียงราย และมีโอกาสได้แวะจอดหาต้นแห่นที่บ้านสันตันแห่น ตำบลแม่เย็น อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เดินทางตามหมู่บ้านอยู่นาน ไม่เจอต้นแห่นเลยสักต้น เลยสอบถามชาวบ้านที่ลงแขกเกี่ยวข้าวกันอยู่ จึงรู้ว่าเมื่อก่อนนั้นบริเวณนี้มีต้นแห่น ขึ้นอยู่มากมาย แต่ถูกโค่นเพื่อใช้ทำพื้นที่การเกษตรหมดแล้ว โชคดีลุงหนุ่ยว่างจากเกี่ยวข้าว นั่งพักเหนื่อยอยู่ แกเล่าว่า คนทางภาคเหนือเรียกต้นแห่นบ้าง แห่นขาว แห่นตัน บ้าง บางที่เรียกว่าไม้ลิ้น แต่ถ้าเป็นภาษากะเหรี่ยงจะเรียก ชิบะดู่ เนื่องจากแกเป็นคนพื้นเพแถว แถบกว๊านเมื่อเด็ก ๆ ยังเคยปีนต้นแห่นเล่น แม้จะเป็นไม้ต้นสูง 20-35 เมตร พอช่วงออกดอกจะผลัดใบ แกเล่าให้ฟังต่อว่า ต้นแห่นมีลำต้นเปลาตรง โคนต้นมักเป็นพูพอน เปลือกสีเทาอมน้ำตาลหรือเป็นสีดำ ๆ ต่าง ๆ ค่อนข้างเรียบหรือเป็นร่องเล็ก ๆ ไปตามยาวของลำต้น ถ้าหากเปลือกจะเห็นเปลือกในสีเหลือง แต่น้ำเสียดายที่แกหมู่บ้านไม่เหลือสักต้น แต่ลุงหนุ่ยบอกว่า ต้องไปที่อุทยานแห่งชาติดอยหลวงที่เลยจากหมู่บ้านอีกกว่าสิบกิโลเมตร จะพบขึ้นอยู่ใกล้ลำน้ำตกปูแกง

ไหนไหนจะตามหาต้นแห่นแล้ว พวกเราจึงเลยเดินทางต่อจนมาถึงที่น้ำตกปูแกง เดินก้ม ๆ เงย ๆ ก็เจอต้นไม้ขนาดใหญ่ เรือนยอดกลมแผ่กว้างและค่อนข้างทึบ เก็บใบมาพลิกไปพลิกมาแล้วก็หีบส่องกล้องทางไกลส่องดู เห็นเป็นใบเดี่ยวเรียงเวียนเป็นกลุ่ม ใบที่ร่วงมาเป็นใบรูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง 9-15 ซม. ยาว 13-19 ซม. โคนใบสอบ ก้านใบยาว 4-6 ซม. ที่เห็นชัดเจนคือบริเวณกึ่งกลางก้านจะมีต่อม หรือตุ่มหูดหนึ่งคู่ ส่องกล้องมองไปอีกทีเห็นช่อดอก จึงใช้ไม้สอยมาดูใกล้ ๆ ดอกสีขาวอมเหลือง ออกเป็นช่อเดี่ยว ๆ แบบหางกระรอก ที่งามใบ ดูใกล้ ๆ จึงรู้ว่าดอกแยกเพศแต่อยู่บนช่อเดียวกัน แบ่งเป็นดอกเพศผู้ส่วนใหญ่จะอยู่ตามปลายช่อ ส่วนที่โคนช่อไม่ใช้ดอกเพศเมียแต่เป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยเล็ก ๆ แต่ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 10 อัน เรียงซ้อนกันอยู่สองแถว รังไข่ค่อนข้างแป้น ภายในมีช่องเดียว และมีไข่อ่อน 2 หน่วย ผลกลมหรือกลมรี แฉ่ง ผิวข้างนอกปกคลุมด้วยขนสีน้ำตาลหนาแน่น พวกเรายืนนึกกันไปมาก็สรุปตรงกันว่า ต้นแห่นที่กำลังดูลักษณะต่าง ๆ อยู่ นั่นก็คือต้นสมอพิเภกที่เรารู้จักกันดีในภาคกลาง เราหีบใบไปพ่นมาค้นหาจากฐานข้อมูลชื่อพรรณไม้ อาจารย์เติม จากเว็บไซต์ของสำนักงานหอพรรณไม้ ก็เลยรู้ว่า แห่นหรือสมอพิเภก มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Terminalia bellirica* (Gaertn.) Roxb. เป็นพรรณไม้อยู่ในวงศ์ Combretaceae หรือพวกเดียวกับต้นทุเรียนที่ปลูกตามท้องถนน ซึ่งที่ฝรั่งเรียกต้นแห่นหรือสมอพิเภกนี้ว่า Beleric myrobalan

จากนั้นเดินแวะชมความสวยงามของน้ำตกปูแกง แล้วถามเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ว่าต้นแห่นออกดอก ออกผลช่วงไหน แค่นี้ก็บอกระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ก่อนออกดอกจะทิ้งใบแล้วผลใบใหม่จนเต็มต้นถึงจะเริ่มออกช่อ ผลแก่ราวเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน แล้วพี่ ๆ ยังเล่าอีกว่า สมัยก่อนคนแถวนี้ จะโค่นเอาไม้แห่นไปใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น ทำฝา หีบใส่ของ ทำเครื่องมือการเกษตร ผลแก่ยังให้น้ำผาดใช้สำหรับพอกหนัง แม้แต่หมอยาพื้นบ้านก็ยังเก็บผลไปใช้ตามตำรายาสมุนไพรไทย ผลดิบเป็นยาระบาย ผลสุกมีฤทธิ์ผาดสมาน แก้กท้องเสีย แม่บ้านแถวนี้ก็มาเก็บเปลือกและผลใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีเขียว ขี้ม้าอีกด้วย คิดไปคิดมา น่าเสียดายที่ปัจจุบันหลายหมู่บ้านเรียกกันมาว่าชื่อ บ้านสันตันแห่น คนรุ่นต่อไปจะรู้จักไหมว่าเป็นของชื่อต้นแห่น เพราะไม่มีใครอนุรักษ์ไว้เป็นสัญลักษณ์ของหมู่บ้าน ให้คนรุ่นต่อไปได้รู้จักกันบ้างเลย

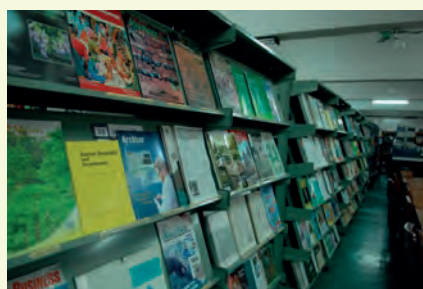
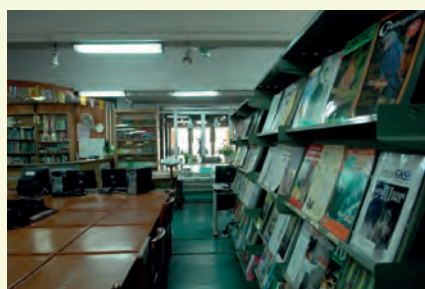
มาเข้าห้องสมุดกันดีกว่า

โดย > ดอกป๊อ

สวัสดีคะน้อง ๆ ที่น่ารักทุกคน หลังจากที่ได้ดอกป๊อได้เคยนำเสนอข้อมูลห้องสมุดพฤกษศาสตร์เมื่อนานมาแล้วนั้น วันนี้พี่ดอกป๊อจะพาน้อง ๆ ไปเยี่ยมชมห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งเป็นอีกหนึ่งห้องสมุดที่สังกัดในกรมอุทยานฯ นะคะ

ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ถือเป็นสมุดหลักของกรมอุทยานฯ เดิมห้องสมุดนี้ชื่อ ห้องสมุดกรมป่าไม้ เนื่องจากอยู่ในสังกัดกรมป่าไม้ แต่ในปัจจุบัน ห้องสมุดนี้ได้เปลี่ยนมาสังกัดส่วนประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ สำนักบริหารงานกลาง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ภายในห้องสมุดเก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทางด้านป่าไม้และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม ชีววิทยา รวมไปถึงหนังสือทั่วไป และวารสารกว่า 200 ชื่อเรื่อง โดยจัดเรียงตามการจัดหมวดหมู่ระบบทศนิยมดิวอี้ (D.D.C. – Dewey Decimal Classification) และการจัดหมวดหมู่ระบบ The Oxford System of Decimal Classification for Forestry (ODC) เพื่อให้เหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่มีอยู่ นอกจากนี้ยังมีรายงานการวิจัยต่าง ๆ ของงานกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทั้งรูปเล่ม, CD, ไฟล์ PDF ซึ่งสามารถค้นหาวาดออนไลน์ได้จากหน้าสืบค้นของห้องสมุด มีการจัดมุมหนังสือใหม่ในแต่ละเดือน มุมหนังสือที่เกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ หนังสือนิยาย และให้บริการหนังสือพิมพ์รายวันอีกด้วย

ห้องสมุดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ตั้งอยู่ที่ชั้น 1 อาคารเทียมคมกฤต เลขที่ 61 ถนนพหลโยธิน จตุจักร ลาดยาว กรุงเทพฯ ซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถเข้าใช้ห้องสมุดได้โดยไม่เสียค่าบริการ ห้องสมุดเปิดให้บริการตามวันและเวลาราชการ (วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 8.30 น. – 16.30 น.) และสามารถดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.dnp.go.th/dnplibrary/librarymain.asp> หรือสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ <https://www.facebook.com/DNPLIBRARY>

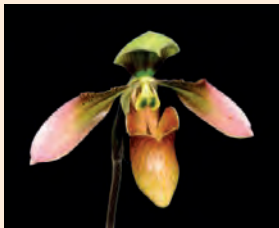
เรื่องจากปก โดย > ลุงตะคร้อ

รองเท้านารี Lady's Slipper

เรื่องราวจากปกฉบับนี้จะเป็นที่สนใจแน่นอน ๆ ผู้รักกล้วยไม้ เพราะรองเท้านารีนับว่าเป็นกล้วยไม้ที่สวยงามแปลกตา และมีคุณค่าราคาสูงในท้องตลาด

สกุลกล้วยไม้รองเท้านารี หรือ *Paphiopedilum* เป็นกล้วยไม้ขึ้นตามพื้นดินหรืออิงอาศัยตามก้อนหินโดยเฉพาะหินปูน บางครั้งพบตามคาบไม้ ไม่มีลำต้นเทียมหรือที่เรียกว่าลำลูกกล้วย (pseudobulb) เหมือนกล้วยไม้หลาย ๆ ชนิด ช่อดอกมีทั้งที่มีดอกเดียวหรือหลายดอก ใบประดับมักติดทน กลีบเลี้ยงด้านหลังหรือ dorsal sepal ขนาดใหญ่ กลีบเลี้ยงกลีบข้างเชื่อมติดกัน หรือ synsepalum กลีบดอกแยกกัน กลีบคู้ในกางออกหรือห้อยลง กลีบปาก (lip) เป็นถุง เล้าเกสร (column) ไม่มีฝาคกรอบ แต่มีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน (staminode) เป็นแผ่นปิดอยู่ มีอับเรณูที่สมบูรณ์ 2 อัน อยู่ด้านข้าง รังไข่อยู่ใต้วงกลีบเชื่อมติดกันดอก ยอดเกสรเพศเมียหยัก 3 พู ผลแบบผลแห้งแล้วแตก เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก

คำระบุสกุล “*Paphiopedilum*” มาจากภาษากรีกโบราณ 2 คำ คือ “*Paphos*” ชื่ออีกชื่อหนึ่งของเทพเจ้ากรีกโบราณ Aphrodite ซึ่งเป็นเทพแห่งความรักใคร่ และ “*pedilon*” ที่แปลว่า slipper หรือรองเท้า เนื่องจากเป็นกล้วยไม้ที่มีกลีบปากมีรูปร่างคล้ายกับรองเท้า จึงเป็นที่มาของชื่อสามัญ คือ Lady's Slipper สกุลรองเท้านารีมีสมาชิกทั่วโลก 80-85 ชนิด ไม่รวมสายพันธุ์ที่ได้รับการปรับปรุง และพันธุ์ผสม (hybrids) ต่าง ๆ ปัจจุบันในประเทศไทยมี 13-14 ชนิด

รองเท้านารีคางกบคอแดง *Paphiopedilum appletonianum* (Gower) Rolfe กลีบดอกปิดประมาณครึ่งหนึ่ง ทุ่งกลีบปากค่อนข้างยาว ปลายแผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นจักตื้น ๆ 3 จัก พบที่จีนตอนใต้ (ไห่หนาน) ภูมิภาคอินโดจีน และทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของไทย แถบจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราดขึ้นได้ร่มเงาในป่าดิบชื้น รีมล้าธาร ระดับความสูง 600-700 เมตร

รองเท้านารีฝ้ายรองเท้านารีฝ้าย *Paphiopedilum bellatulum* (Reichb. f.) Stein ก้านช่อดอกสั้น กลีบดอกสีขาวหรือครีมมีจุดสีม่วงอมแดงทั่วไป แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันคล้ายรูปหัวใจ ปลายจักซี่ฟัน พบที่พม่า จีนตอนใต้ และภาคเหนือของไทย ขึ้นตามซอกเขาหินปูน ระดับความสูง 900-1800 เมตร ยังพบ form ที่มีกลีบดอกมีสีขาวล้วน (albino form) และลูกผสม *Phaphiopedilum* x *concolor*-*bellatulum* ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในแวดวงผู้เลี้ยงกล้วยไม้

รองเท้านารีคางกบหรือเอื้องคางกบ *Paphiopedilum callosum* (Reichb. f.) Stein ขอบกลีบดอกมีจุดสีน้ำตาลแดง ทุ่งกลีบปากมีต่อมบริเวณขอบ แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันปลายจักโค้งคล้ายรูปเคียว พบที่ลาว กัมพูชา ในไทยพบทางภาคเหนือตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันออกเฉียงใต้ ขึ้นได้ร่มเงาในป่าดิบชื้น ระดับความสูง 300-1300 เมตร และยังพบชนิดย่อย var. *sublaeve* ที่เรียกว่าเอื้องคางกบได้ หรือรองเท้านารีม่วงสงขลา พบทางภาคใต้ของไทย และคาบสมุทรมาลายู ขึ้นตามป่าละเมาะ ระดับความสูง 700-1000 เมตร มีกลีบเลี้ยงกลีบหลังขนาดเล็กกว่ากลีบดอกไม่ปิดอและมีต่อมเฉพาะที่ขอบกลีบดอกด้านบน

รองเท้านารีดอยตุง *Paphiopedilum charlesworthii* (Rolfe) Pfitzer กลีบเลี้ยงด้านหลังขนาดใหญ่ กลีบดอกเรียวยาวแคบ แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีต่อมนูนสีเหลืองกลางแผ่น พบที่จีนตอนใต้ พม่าตอนบน และภาคเหนือของไทย แถบจังหวัดแม่ฮ่องสอนและเชียงราย ขึ้นได้ร่มเงาตามซอกหินปูน ระดับความสูง 1200-1600 เมตร

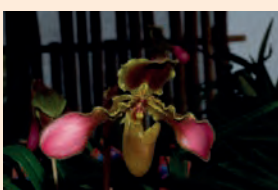
รองเท้านารีเหลืองปราจีน *Paphiopedilum concolor* (Lind.) Pfitzer กลีบดอกมีจุดหรือริ้วสีน้ำตาลอมแดงกระจายด้านในหรือไม่มี แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันคล้ายรูปสามเหลี่ยม พบที่พม่า จีนตอนใต้ ภูมิภาคอินโดจีน ในไทยพบแทบทุกภาค จนถึงภาคใต้ แถบจังหวัดชุมพร ขึ้นตามซอกเขาหินปูนหรือตามพื้นดิน ระดับความสูง 100-1000 เมตร มีผู้แยกเป็นชนิดย่อยหลายชนิด แต่เป็นลักษณะของ form มากกว่า นอกจากนี้ยังพันธุ์ลูกผสมอีกหลายตัวที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในแวดวงผู้เลี้ยงกล้วยไม้

รองเท้านารีเหลืองกระบี่ *Paphiopedilum exul* (Ridley) Rolfe กลีบดอกขอบเป็นคลื่น แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันรูปไข่กลับ กลางแผ่นมีต่อมใส เป็นพืชถิ่นเดียวของไทย พบเฉพาะทางภาคใต้แถบจังหวัดชุมพร พังงา และกระบี่ ขึ้นกระจายห่างๆ ได้ร่มเงาบนเขาหินปูนในป่าดิบชื้น ระดับความสูงไม่เกิน 50 เมตร

รองเท้านารีเหลืองตรัง *Paphiopedilum godefroyae* (Godefr.-Lebeuf) Stein กลีบดอกมีจุดสีม่วงทั่วไป แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันปลายจักตื้น ๆ 1-3 จัก เป็นพืชถิ่นเดียวของไทย พบเฉพาะทางภาคใต้ แถบจังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ ตรัง ขึ้นตามที่ร่มเงาของเขาคินปูนในป่าดิบชื้น ระดับความสูงไม่เกิน 100 เมตร มีความผันแปรสูง ถูกแยกเป็นชนิดย่อยอีก 2 ชนิด คือ var. *ang-thong* หรือรองเท้านารีอ่างทอง และชนิดย่อย var. *leucochilum* หรือ รองเท้านารีเหลืองพังงา

รองเท้านารีเหลืองเลย *Paphiopedilum hirsutissimum* (Lindl. ex Hook.) Stein var. *esquirolei* (Schltr.) K. Karas & K. Saito กลีบดอกมีจุดสีม่วงอมน้ำตาลช่วงโคน ปลายกลีบสีม่วงอมชมพู รูปใบพาย ปิดเป็นคลื่น ทุ่งกลีบปากยาว แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีจุดสีม่วงจรดโคน พบที่จีนตอนใต้ ลาว เวียดนาม ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ขึ้นได้ร่มเงาตามซอกหินปูน ระดับความสูง 450-1800 เมตร ชนิดย่อย var. *hirsutissimum* พบเฉพาะทางตอนบนของอินเดียและพม่า ดอกมีขนาดเล็กกว่าแต่มีขนยาวกว่า

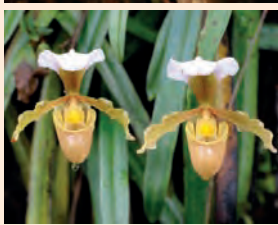
รองเท้านารีขาวสตูล หรือรองเท้านารีดอกขาว *Paphiopedilum niveum* (Reichb. f.) Stein ปลายกลีบดอกมักจักซี่ฟันตื้น ๆ แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีสีเหลืองแซม ปลายจัก 1-3 จัก พบที่คาบสมุทรมาลายู และภาคใต้ของไทย แถบจังหวัดตรังและสตูล ขึ้นตามเขาหินปูน คล้ายกับรองเท้านารีขาวพังงา *Paphiopedilum thaianum* Lamwir. ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นชนิดใหม่ของโลก ต่างกันเพียงที่ส่วนต่าง ๆ ของดอกที่ขนาดเล็กกว่า อาจเป็นเพียงลักษณะที่ผันแปร และน่าจะเป็นชนิดเดียวกัน

รองเท้านารีเมืองกาญจน์หรือรองเท้านารีหนวดฤๅษี *Paphiopedilum parishii* (Reichb. f.) Stein ช่อดอกมี 3-9 ดอก ปลายกลีบดอกมีสีน้ำตาลเข้ม ปิดเป็นเกลียว แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันรูปคล้ายหัวใจ พบที่พม่า จีนตอนใต้ ภาคเหนือตอนล่าง และภาคตะวันตกของไทย ขึ้นตามพื้นดินหรือบนต้นไม้ในป่าดิบเขา ระดับความสูง 1200-2200 เมตร

รองเท้านารีปิกแมลงปอหรือรองเท้านารีสุชะกุล *Paphiopedilum sukhakulii* Schoser & Senghas กลีบดอกมีจุดสีน้ำตาลแดงทั่วไป แผ่นกลีบรูปใบหอกกลับ ปลายแหลม ทุ่งกลีบปากยาว แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันคล้ายรูปปิกแมลง เป็นพืชถิ่นเดียวของไทย พบเฉพาะที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย ขึ้นได้ร่มเงาในป่าดิบเขา ระดับความสูงประมาณ 1000 เมตร

รองเท้านารีดอยตุงกาญจน์หรือรองเท้านารีเวศย์วรุฒม์ *Paphiopedilum vejarutiana* O. Gruss & Roellke ขอบกลีบดอกเป็นคลื่น แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันสีเหลืองอ่อน กลางกลีบมีต่อมนูนใสสีส้มอ่อน พบที่พม่า จีนตอนใต้ ในไทยพบที่กาญจนบุรีและตาก ขึ้นบนเขาหินปูน ระดับความสูง 500-1000 เมตร ลักษณะทั่วไปคล้ายกับกล้วยไม้รองเท้านารีชนิด *Paphiopedilum barbigerum* Tang & F. T. Wang ของจีนมาก และอาจเป็นชนิดเดียวกัน

รองเท้านารีอินทนนท์ *Paphiopedilum villosum* (Lindl.) Stein ปลายกลีบดอกหยาบมน ทุ่งกลีบปากยาว แผ่นเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันคล้ายรูปหัวใจ มีตุ่มและขนกระจายเป็นสันกลางแผ่น พบที่อินเดีย จีนตอนใต้ พม่า ภูมิภาคอินโดจีน ในไทยพบทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขึ้นในป่าดิบเขา ระดับความสูง 1000-2000 เมตร

พืชในสกุลรองเท้านารีมีการผสมข้ามพันธุ์จำนวนมาก ทั้งในธรรมชาติ และจากฝีมือนักผสมพันธุ์กล้วยไม้ เพื่อให้ได้ลักษณะดอกที่แปลกและสวยงาม นอกจากนี้ยังมีการลักลอบทำการค้าอย่างแพร่หลายแม้ว่ากล้วยไม้รองเท้านารีทุกชนิดเป็นพืชอนุรักษ์ในบัญชีที่ 1 ของ CITES นื่อง ๆ ที่ขึ้นขอบกล้วยไม้ওয়াได้สนับสนุนการลักลอบนำกล้วยไม้ชนิดนี้ออกจากป่าอนุรักษ์มาจำหน่ายนะครับ เก็บไว้ในธรรมชาติโดยมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลเป็นดีที่สุด

รองเท้านารีดอยตุงกาญจน์ที่เป็นภาพปกฉบับนี้ ยังคงพบเห็นในธรรมชาติที่ห่างไกลและยังได้รับความคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่เป็นอย่างดี

สวัสดีครับ

เอกสารอ้างอิง

Cribb, P.J. (2011). Orchidaceae (*Paphiopedilum*). In Pederson et al., Flora of Thailand Vol. 12 part 1: 196-216.

Zhongjian, Liu, Xinqi Chen & P.J. Cribb. (2009). Orchidaceae (*Paphiopedilum*). In Flora of China Vol. 25: 33.

สำนักงานหอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช 61 ถนนพหลโยธิน ลาดยาว จตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร/ โทรสาร 0 2561 0777 ต่อ 1476 <http://web3.dnp.go.th/botany>

ที่ปรึกษา : นิพนธ์ โธดบาล รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ธีรภัทร ประยวสิทธิ รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, ณรงค์ มหรรณพ ผู้อำนวยการสำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช

บรรณาธิการ : ราชนีย์ ภูมา ออกแบบ : สุนันท์ทิพย์ ศิริมงคล จัดพิมพ์ : บริษัทประชาชน จำกัด โทร 0 2636 6550